

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
18-400 Łomża, Al. Legionów 9, tel. fax (86) 216-44-95
(86) 473-71-20, (86) 473-71-21, (86) 473-71-22
www.oke.lomza.pl e-mail: sekretariat@oke.lomza.pl

SPRAWOZDANIE

**Z EGZAMINU MATURALNEGO Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE
PRZEPROWADZONEGO W 2017 ROKU
W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM**

Opracowanie

dr hab. Piotr Załęski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Włodzimierz Chybowski (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie)

Redakcja

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Joanna Dobkowska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Pracownie ds. Analiz Wyników Egzaminacyjnych okręgowych komisji egzaminacyjnych

OKE w Łomży**Opracowanie**

Maria Fromelc-Chmielewska
Elżbieta Prószyńska
Stanisław Doliwa

Dane statystyczne

Krzysztof Najda

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 022 536 65 00, fax 022 536 65 04
e-mail: sekretariat@cke.edu.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży

18-400 Łomża, Al. Legionów 9, tel. fax (86) 216-44-95
(86) 473-71-20, (86) 473-71-21, (86) 473-71-22
www.oke.lomza.pl e-mail: sekretariat@oke.lomza.pl

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z wiedzy o społeczeństwie składał się z 30 zadań, spośród których 5 zadań zawierało dwie części, zaś 2 zadania – trzy części. Łącznie w arkuszu znalazło się zatem 39 poleceń. 11 poleceń było sformułowanych do zadań (lub ich części) zamkniętych (wyboru wielokrotnego, prawda/fałsz, na dobieranie). Każde z zadań sprawdzało umiejętności w obszarze wymagań ogólnych: wykorzystanie i tworzenie informacji. Trzy zadania (lub ich części) weryfikowały wyłącznie ten obszar, dwa obszary – 25 zadań (lub ich części) i jedno wypracowanie, trzy obszary – 10 zadań (lub ich części) i dwa z wypracowań. W związku z powyższym wybrano do każdego zadania jedno wymaganie ogólne realizowane w największym stopniu. Wykorzystanie i tworzenie informacji (I) to wymaganie, które spełniają we wskazanym stopniu zadania: 3.2., 6., 9.3., 22.1., 29. i 30. (łącznie 17 punktów); Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów (II) – zadania: 1., 2., 3.1. i 7. (łącznie 4 punkty); Współdziałanie w sprawach publicznych (III) – zadania 19.1. i 19.2. (łącznie 2 punkty); Znajomość zasad i procedur demokracji (IV) – zadania: 8., 9.1., 9.2., 11.1., 11.2., 11.3. i 14. (łącznie 8 punktów); Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej (V) – zadania: 5., 12.1., 12.2., 13., 15., 16., 17., 18. i 20. (łącznie 14 punktów); Rozumienie zasad gospodarki rynkowej (VI – III etap) – zadania: 21. i 22.2. (łącznie 2 punkty); Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony (VI – IV etap, zakres podstawowy) – zadania 4.1., 4.2. i 23. (łącznie 3 punkty); Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie (VI – IV etap, zakres rozszerzony) – zadania: 10., 24., 25., 26., 27. i 28. (łącznie 10 punktów). Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać maksymalnie 60 punktów, w tym: 12 za zadania zamknięte, 36 za zadania otwarte (krótkiej odpowiedzi i z luką) oraz 12 za wypracowanie. Podczas rozwiązywania zadań można było korzystać z kalkulatora prostego.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym*

Liczba zdających		
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	ogółem	1 118
	z liceów ogólnokształcących	843
	z techników	275
	ze szkół na wsi	50
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	342
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	400
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	326
	ze szkół publicznych	997
	ze szkół niepublicznych	121
	kobiety	681
	mężczyźni	437

* Dane dotyczą tegorocznych absolwentów.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	4
	słabowidzący	3
	niewidomi	-
	słabosłyszący	1
	niesłyszący	-
	ogółem	8

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

Termin egzaminu		10 maja 2017 r.	
Czas trwania egzaminu		180 minut	
Liczba szkół		148	
Liczba zespołów egzaminatorów*		4	
Liczba egzaminatorów*		80	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 8 ust. 1)		-	
Liczba unieważnień ²	w przypadku:		
	art. 44zzv pkt 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	-
	art. 44zzv pkt 2	wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	-
	art. 44zzv pkt 3	zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu egzaminu	-
	art. 44zzw ust. 1	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	-
	art. 44zzy ust. 7	stwierdzenie naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu maturalnego	-
	art. 44zzy ust. 10	niemożność ustalenia wyniku (np. zaginięcie karty odpowiedzi)	-
Liczba wglądów ³ (art. 44zzz)		6	
Liczba prac, w których nie podjęto rozwiązania zadań		-	

* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie dla OKE w Łomży.

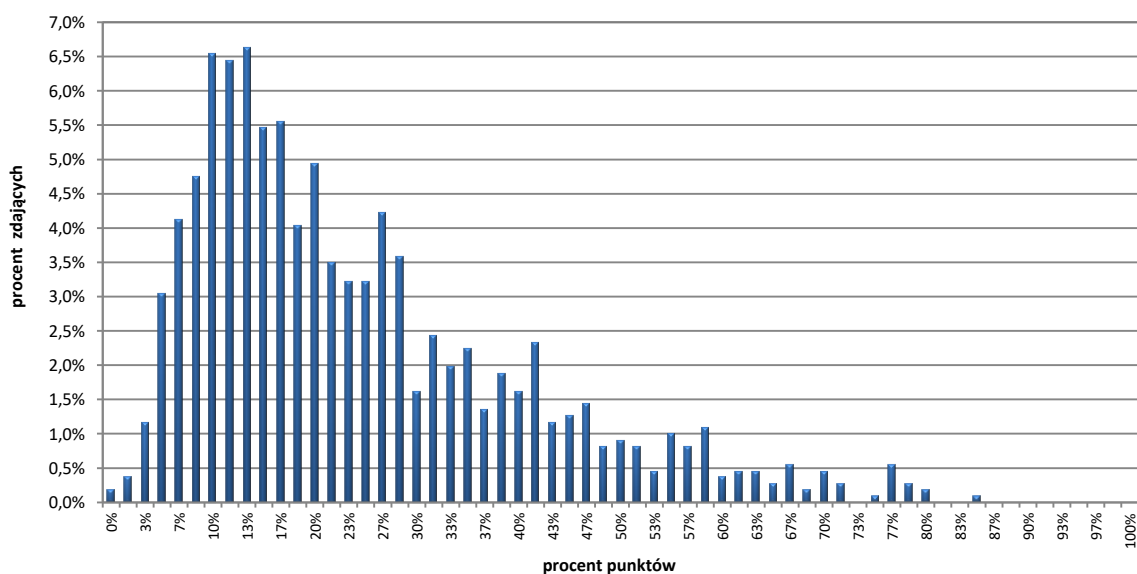
¹Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2016 r., poz. 2223).

²Na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2016, poz. 1943, ze zm.).

³ jw.

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne *

Zdający	Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
ogółem	1 118	0	85	20	13	24	16
w tym:							
z liceów ogólnokształcących	843	0	85	22	13	27	17
z techników	275	0	80	13	10	17	12

* Dane dotyczą tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Zdający: 2) opisuje przejawy kontroli społecznej w życiu codziennym. (III etap) 2. Życie społeczne. Zdający: 2) wyjaśnia na przykładach znaczenie podstawowych norm współżycia między ludźmi, w tym wzajemności, odpowiedzialności i zaufania.	48%
2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	13. Opinia publiczna. Zdający: 5) analizuje wybraną kampanię społeczną z punktu widzenia jej celów, sposobów realizacji i skuteczności. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 3) przedstawia przykłady działania organizacji pozarządowych i społecznych (od lokalnych stowarzyszeń do związków zawodowych i partii politycznych) i uzasadnia ich znaczenie dla obywateli.	38%
3.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający: 1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi; 2) podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym. 2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Zdający: 3) wyjaśnia na przykładach, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej i jakie mogą być jej skutki. 4. Struktura społeczna. Zdający: 1) opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa i swojej społeczności lokalnej; 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej. 5. Zmiana społeczna. Zdający: 3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury. 9. Współczesne spory światopoglądowe. Zdający: 5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie.	79%
3.2.		1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający: 1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi; 2) podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym. 4. Struktura społeczna. Zdający: 1) opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa i swojej społeczności lokalnej; 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej. 5. Zmiana społeczna. Zdający: 1) charakteryzuje historyczne formy organizacji społeczeństwa (pierwotne, tradycyjne, przemysłowe, postindustrialne); 3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury. 9. Współczesne spory światopoglądowe. Zdający:	69%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
		5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Zdający: 1) rozważa problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego. 37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający: 2) rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo.	
4.1.		6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).	22%
4.2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 5) rozpoznaje przejawy ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu i uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom. 36. Prawa człowieka. Zdający: 4) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, dlaczego dochodzi do łamania praw człowieka na wielką skalę przez reżimy autorytarne. (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne. (IV etap z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający: 5) rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się im oraz przedstawia możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację). (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 2) wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym.	34%
5.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 2) omawia czynniki sprzyjające asymilacji oraz służące zachowaniu tożsamości narodowej. 11. Obywatel i obywatelstwo. Zdający: 1) przedstawia procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa; 2) wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości. (III etap) 4. Być obywatelem. Zdający: 1) wyjaśnia, jak człowiek staje się obywatelem w sensie formalnym (prawo ziemi, prawo krwi, nadanie obywatelstwa). (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający:	35%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
	ochrony.	4) wyjaśnia, co to jest Polonia i w jaki sposób Polacy żyjący za granicą podtrzymują swoją więź z ojczyzną.	
6.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.	17%
7.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 7) rozpoznaje przejawy łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Zdający: 3) omawia na przykładach patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm) i wyjaśnia, dlaczego wpływają one destrukcyjnie na życie publiczne. (III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Zdający: 4) wyszukuje w środkach masowego przekazu i analizuje przykład patologii życia publicznego w Polsce.	37%
8.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 1) przedstawia dwie koncepcje narodu: etniczno-kulturową i polityczną. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 6) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm). 18. Instytucja państwa. Zdający: 3) opisuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).	21%
9.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów); 2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	28%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
9.2.		19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	60%
9.3.		19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	24%
10.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 5) charakteryzuje ideologie totalitarne, odwołując się do przykładów historycznych. 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 2) wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym.	39%
11.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 4) opisuje polskie tradycje demokratyczne (parlamentaryzm I Rzeczypospolitej, Konstytucja 3 maja, II Rzeczypospolita).	32%
11.2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości. (IV z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 5) porównuje demokrację bezpośrednią z przedstawicielską oraz większością z konstytucyjną (liberalną).	12%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
11.3.		25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej; 2) wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne. (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw. (III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający: 1) wskazuje najważniejsze zadania Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyszukuje w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta.	21%
12.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 17. Systemy partyjne. Zdający: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.	11%
12.2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 3) wymienia partie polityczne obecne w Sejmie; wskazuje te, które należą do koalicji rządzącej, i te, które pozostają w opozycji.	16%
13.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji. 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 5) przedstawia procedurę zmiany Konstytucji. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:	29%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
		3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.	
14.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej.	42%
15.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) rozpoznaje urzędy należące do administracji rządowej; określa kompetencje i procedurę powoływania wojewody. 28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający: 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego; 5) opisuje uprawnienia nadzorcze premiera i wojewody wobec samorządów terytorialnych. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 18. Samorząd powiatowy i wojewódzki. Zdający: 1) przedstawia sposób wybierania samorządu powiatowego i wojewódzkiego oraz ich przykładowe zadania; 2) porównuje – na wybranych przykładach – zakres działania samorządu wojewódzkiego z zakresem działania wojewody.	17%
16.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	31. Sądy i Trybunały. Zdający: 1) przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu; 3) przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa. 32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający: 3) opisuje podstawowe zasady postępowania cywilnego (rozpoznawczego: procesowego oraz nieprocesowego i egzekucyjnego) oraz sposoby zaskarżania orzeczeń. 33. Prawo karne. Zdający: 4) podaje zasady wnoszenia apelacji i kasacji w sprawach karnych. (III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający: 1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują.	14%
17.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe. 33. Prawo karne. Zdający: 1) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występki, zasada domniemania	39%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
		niewinności). (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy. (III etap) 29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Zdający: 4) przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika; wyjaśnia, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.	
18.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	35. Obywatel wobec prawa. Zdający: 2) wskazuje, do jakich instytucji i osób można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach.	46%
19.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. III. Współdziałanie w sprawach publicznych.	34. Prawo administracyjne. Zdający: 3) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego). 35. Obywatel wobec prawa. Zdający: 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego kazusu prawnego i interpretuje go; 3) pisze fikcyjny pozew w sprawie cywilnej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i odwołanie od decyzji administracyjnej (według wzorów).	32%
19.2.	V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	(IV etap z.p.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Zdający: 5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu; 6) sporządza urzędowy wniosek, skargę i odwołanie. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	26%
20.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	33. Prawo karne. Zdający: 2) opisuje przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim organy i strony; podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego, wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (IV etap z.p.) 3. Bezpieczeństwo. Zdający: 1) charakteryzuje najważniejsze zadania prokuratury i policji.	34%
21.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe; 2) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa cywilnego (osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna). (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Zdający: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi.	18%

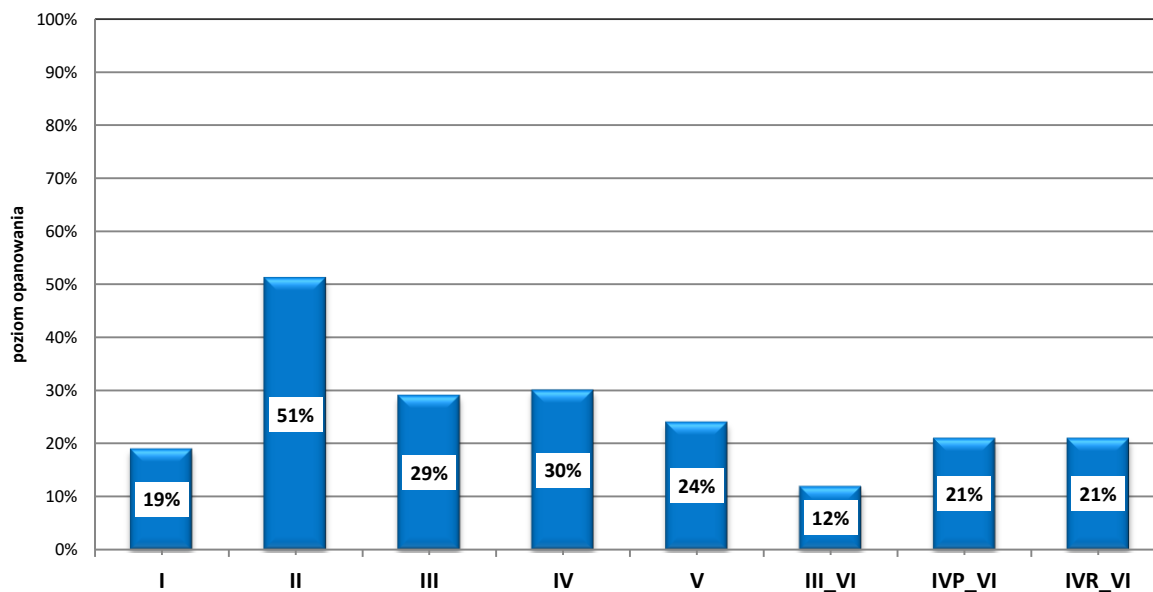
Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
		(III etap) 29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Zdający: 2) wyjaśnia, jak działa przedsiębiorstwo, i oblicza na prostym przykładzie przychód, koszty, dochód i zysk.	
22.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.	41%
22.2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	4. Struktura społeczna. Zdający: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów. (IV etap z.p.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Zdający: 6) wyjaśnia, jakie możliwości zarabiania mają młodzi ludzie, jakie umowy mogą zawierać i jakie są zasady opodatkowania ich dochodów. (III etap) 29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Zdający: 4) przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika; wyjaśnia, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.	6%
23.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 1) opisuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych. (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane; 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka.	8%
24.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	43. Integracja europejska. Zdający: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji). (III etap) 20. Integracja europejska. Zdający: 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.	19%
25.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	43. Integracja europejska. Zdający: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji). 45. Polska w Unii Europejskiej. Zdający: 1) wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią). (IV etap z.p.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej.	32%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
		Zdający: 5) wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady bezpiecznego podróżowania po Europie i świecie (unikanie ryzyka, postępowanie w razie kradzieży lub wypadku, możliwości uzyskania pomocy, w tym opieki zdrowotnej).	
26.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	43. Integracja europejska. Zdający: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji); 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny); 4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym. (III etap) 20. Integracja europejska. Zdający: 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony); 2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska).	9%
27.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	39. Polska polityka zagraniczna. Zdający: 2) charakteryzuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. i sposoby jej prowadzenia (na wybranych przykładach). (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Zdający: 1) przedstawia najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami).	19%
28.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami; 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.	15%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
29.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	14. Środki masowego przekazu. Zdający: 7) krytycznie analizuje przekazy medialne, oceniając ich wiarygodność i bezstronność oraz odróżniając informacje od komentarzy. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 3) wyszukuje w mediach wiadomości na wskazany temat; wskazuje różnice między przekazami i odróżnia informacje od komentarzy; krytycznie analizuje przekaz reklamowy.	46%
30.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. (III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający: 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy; 4) znajduje i analizuje informacje na temat dochodów i wydatków własnej gminy. (IV etap z.p.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Zdający: 6) wyjaśnia, jakie możliwości zarabiania mają młodzi ludzie, jakie umowy mogą zawierać i jakie są zasady opodatkowania ich dochodów. (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Zdający: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Zdający: 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa; 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych. (III etap) 29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Zdający: 2) wyjaśnia, jak działa przedsiębiorstwo, i oblicza na prostym przykładzie przychód, koszty, dochód i zysk.	10%
30.2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	17. Systemy partyjne. Zdający: 1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny; 3) przedstawia system partyjny wybranego przez siebie państwa (do wyboru spośród Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Stanów Zjednoczonych) na podstawie samodzielnie zebranych wiadomości; 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym; 5) wyjaśnia znaczenie prognozy wyborczej dla reprezentatywności wyborów i tworzenia rządzącej koalicji; 6) analizuje argumenty na rzecz ordynacji większościowej i proporcjonalnej. 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 6) opisuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej; wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu.	10%

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
		<p>25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 3) wyjaśnia zasady: większości, pluralizmu i poszanowania praw mniejszości w państwie demokratycznym; 7) rozważa i ilustruje przykładami zalety i słabości demokracji. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 2) wskazuje, odwołując się do wybranych przykładów, różnice między systemem dwupartyjnym a systemem wielopartyjnym; 3) wymienia partie polityczne obecne w Sejmie; wskazuje te, które należą do koalicji rządzącej, i te, które pozostają w opozycji.</p>	
30.3.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>	<p>7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami. 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 1) przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, <i>pacta sunt servanda</i>); 2) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami; 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne; 7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu. 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu; 5) wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy, ocenia ich znaczenie dla danego regionu i świata. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający: 2) rozróżnia typy ładu światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.; 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.</p>	

Wykres 2. Poziom wykonania zadań w obszarach wymagań ogólnych (według zadań spełniających dane wymaganie w największym stopniu)

Komentarz

1. Analiza jakościowa zadań

Poziom rozwiązywalności zadań – mniej niż w zeszłym roku, a bardziej niż dwa lata temu – zależał od wymagania ogólnego, którego opanowanie w głównym stopniu sprawdzało dane zadanie. Rezultaty znacznie niższe od średniej charakteryzują – podobnie jak poprzednio – zadania (lub części zadań) z zakresu VI wymagania ogólnego na III etapie edukacyjnym (Rozumienie zasad gospodarki rynkowej, poziom wykonania – 12%, natomiast w roku ubiegłym – 10%). Warto zaznaczyć, że wzrosły rezultaty zadań sprawdzających wiedzę i umiejętności z zakresu VI wymagania ogólnego na IV etapie edukacyjnym w zakresie rozszerzonym (Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie, poziom wykonania – 21%, a w roku ubiegłym – 13%). Z kolei znacznie spadły rezultaty zadań z zakresu VI wymagania ogólnego na IV etapie edukacyjnym w zakresie podstawowym (Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony, poziom wykonania – 21%, natomiast w roku ubiegłym 46%). Spadek zanotowano także w przypadku poziomu wykonania zadań z zakresu I wymagania ogólnego (Wykorzystanie i tworzenie informacji, poziom wykonania – 19%, zaś w roku ubiegłym – 25%). Jeśli dokonamy jednak rozróżnienia między zadaniami z zakresu tego wymagania ogólnego na zadanie sprawdzające umiejętność tworzenia informacji (wypracowanie, średni poziom wykonania – 10%, spadek w stosunku do 2016 roku o 6 punktów procentowych) i zadania wymagające nade wszystko korzystania z informacji, to powyższą klasyfikację należy zmodyfikować. Wypracowanie, wymagające także rzeczowej wiedzy z zakresu przedmiotu, należy wówczas zaliczyć do zadań bardzo trudnych, zaś pozostałe zadania z zakresu wskazanego wymagania znalazłyby się pośród zadań, których poziom wykonania był na ogół wyższy od średniego wyniku matury z przedmiotu. Zbliżoną średnią do całości arkusza osiągnęły – poza wskazanymi zadaniami sprawdzającymi VI wymaganie ogólne na IV etapie edukacyjnym w każdym z zakresów – także zadania sprawdzające wymagania ogólne III, IV i V, przy czym w każdym przypadku nastąpił wzrost w stosunku do rezultatów z zeszłego roku (od 5 do 14 punktów procentowych). Znacznie lepszy od średniej arkusza poziom wykonania – podobnie jak w ubiegłym roku – osiągnięto w zadaniach sprawdzających umiejętności charakterystyczne dla II wymagania ogólnego (Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów, poziom wykonania – 51%, zaś w roku ubiegłym – 56%).

Tylko jedno zadanie okazało się łatwe dla zdających – było to zadanie 3.1., które wymagało analizy i wnioskowania oraz uzasadniania na podstawie dwóch tekstów (wykonało je poprawnie 79% zdających). W zbiorze zadań umiarkowanie trudnych znalazły się kolejne zadania z zakresu problematyki socjologicznej (dawny blok Społeczeństwo): 1. (poziom wykonania – 48%), 3.2. (69%), a także zamknięte zadanie z zakresu problematyki politycznej (zad. 9.2.; 60%). Spośród zadań trudnych rezultat o ponad 10 punktów procentowych wyższy niż średnia dla całego arkusza dotyczył zadań: 2. (rozpoznanie rodzaju kampanii informacyjnej; poziom wykonania – 38%), 7. (wyjaśnienie rysunku satyrycznego; 37%), 10. (rozpoznanie reżimu politycznego i państwa, w którym reżim ten obowiązuje; 39%), 11.1. (zadanie zamknięte polegające na rozpoznaniu polskiej konstytucji; 32%), 14. (zadanie sprawdzające znajomość jednego z typów większości w głosowaniu; 42%), 17. (rozpoznanie polskich kodeksów prawa; 39%), 18. (rozpoznanie instytucji notariusza; 46%), 22.1. (sformułowanie zależności na podstawie danych z badań opinii publicznej; 41%), 29. (odróżnianie faktów od opinii; 46%). Zwraca uwagę brak we wskazanych przedziałach trudności – podobnie jak w poprzednich latach – zadań z zakresu problematyki gospodarczej i stosunków międzynarodowych.

Najtrudniejsze w arkuszu okazało się zadanie 22.2. z zakresu problematyki gospodarczej (poziom wykonania – 6%), w którym należało porównać umowę o pracę z umowami cywilnoprawnymi. Kolejne zadanie z tej problematyki także znalazło się w przedziale zadań bardzo trudnych – zadanie 21. zostało wykonane przez 18% zdających. Bardzo trudne dla zdających okazały się trzy z szesnastu zadań z zakresu tematyki politycznej (dawny blok Polityka): 11.2. (rozpoznanie mandatu wolnego; poziom wykonania 12%), 12.1. (wykorzystanie wiedzy na temat wyborów parlamentarnych w Polsce; 11%) i 16. (rozpoznanie sądów i sądowych procedur odwoławczych w Polsce; 14%). Do tej kategorii zadań należało jeszcze jedno spośród siedmiu zadań z problematyki prawnej (dawny blok Prawo)

– 23. (rozpoznanie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka; poziom wykonania 8%) oraz jedno zadanie z zakresu stosunków międzynarodowych (dawny blok Polska, Europa, Świat) – 26. (instytucje Unii Europejskiej; poziom wykonania – 9%). Zadania bardzo trudne dla zdających uzupełnia wypracowanie (zad. 30.; poziom wykonania – 10%). Zwraca uwagę brak we wskazanym przedziale trudności – podobnie jak w poprzednich latach – zadań z zakresu problematyki socjologicznej.

Najłatwiejsze okazały się zatem zadania z problematyki socjologicznej, których średni poziom wykonania wyniósł 43%, a ich wyniki mieściły się w przedziale 17–79%, co jest rezultatem zbliżonym do ubiegłorocznego. Kolejna pod względem łatwości – podobnie jak w poprzednich maturach – była tematyka prawna. Średni rezultat zadań z tego zakresu był podobny jak w latach ubiegłych (29%). Także podobne jak w poprzednich maturach były wyniki zadań z zakresu tematyki politycznej – średni poziom ich wykonania wyniósł 26%, a wyniki mieściły się w przedziale 12–60%. Podobna jak w 2016 roku była średnia wyników zadań z zakresu problematyki międzynarodowej – poziom wykonania – 19%. Najtrudniejsza okazała się problematyka gospodarcza – średni poziom wykonania zadań z tej problematyki wyniósł 12%.

Zwraca uwagę brak korelacji między poziomem wykonania zadań a etapem i zakresem edukacyjnym, do którego w największym stopniu zadania nawiązywały. I tak, niezadowolający poziom wykonania dotyczy wszystkich zadań z tematyki gospodarczej, mieszczącej się przecież w zagadnieniach III etapu edukacyjnego. Należy zwrócić uwagę na parametry (poziom wykonania – 11%) zadania 12.1., w którym informacja o jednomandatowych okręgach wyborczych nie wystarczyła większości zdających, by stwierdzić, że prezentowana wizualizacja nie dotyczy wyborów do Sejmu RP, czy też zadania 23., w którym charakterystyczne fragmenty Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka nie pozwoliły ok. 90% zdających rozpoznać tego dokumentu. Zadanie te odpowiadały w największym stopniu wymaganiom podstawy programowej charakterystycznym odpowiednio dla III etapu edukacyjnego oraz IV etapu edukacyjnego na poziomie podstawowym. Słabe są także wyniki dużej liczby zadań sprawdzających konkretną wiedzę dotyczącą materiału typowego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym. Za przykład niech posłużą tu poziomy wykonania wspomnianych już zadań: 11.2., 16., 26., ale także zadań, które znalazły się w przedziale zadań trudnych na ich dolnej granicy (poziom wykonania ok. 20%): 12.2. (w którym należało zidentyfikować dwa województwa w powiązaniu z podstawową wiedzą o wynikach wyborów), 28. (w którym trzeba było rozpoznać właściwe państwa Bliskiego i Środkowego Wschodu na podstawie opisów konfliktów). Taki poziom wykonania (17%) osiągnięto także w zadaniu 6., w którym należało ocenić prawdziwość zdań na podstawie odczytania danych z wykresu – bliższa analiza wskazuje, że większości ze zdających zabrakło wiedzy na temat różnicy między procentem a punktem procentowym.

Warte przytoczenia są odpowiedzi maturzystów do najtrudniejszego w arkuszu zadania 22.2. Wskazują one na braki w podstawowej wiedzy dotyczącej umów, jakie mogą one zawierać, podejmując działalność zarobkową, a więc tematyki nie tylko obecnej w przedmiocie na każdym poziomie edukacyjnym, ale także niezwykle istotnej w życiu codziennym. Bywało, że zdający nie rozumieli polecenia lub popełniali błędy innego rodzaju.

Przykład 1.

22.2. Porównaj umowę wskazaną w wierszu A. tabeli z tymi wskazanymi w wierszu B.

Kwestia aktu prawnego normującego umowy – Umowa o dzieło bode
 zlecenia jest zawieszona od do a Umowa
 z umowa A nie was nieokreślony

Kwestia uprawnień osób podejmujących działalność zarobkową – Małe emerytury
 otrzymywane statyem zlecen, pracownik me
 jest i współpracom gay pracy na umowę
 o dzieło bode zlecenie

Przykład 2.

22.2. Porównaj umowę wskazaną w wierszu A. tabeli z tymi wskazanymi w wierszu B.

Kwestia aktu prawnego normującego umowy – Umowa o pracę
 mały mamy do czynienia z stałą pensją i umowa
 ma stałość awansu, w przeciwieństwie do umowy
 o dzieło (umowy zlecenie)

Kwestia uprawnień osób podejmujących działalność zarobkową – Umowy o pracę
 nie można podpisać z niepełnoletnim, w przeciwieństwie
 do umowy o dzieło (zlecenie)

Przykład 3.

22.2. Porównaj umowę wskazaną w wierszu A. tabeli z tymi wskazanymi w wierszu B.

Kwestia aktu prawnego normującego umowy – Umowa o pracę
 nie jest niedeterminowana jest zgodna prawnie natomiast
 jest elastyczna o umowa na zlecenie nie ma stałości

Kwestia uprawnień osób podejmujących działalność zarobkową – Umowa o pracę
 nie można podpisać z niepełnoletnim, w przeciwieństwie
 do umowy o dzieło (zlecenie)

Umowa o pracę z umowa o pracę - umowy o pracę
 jest umowa o pracę - 61.1. Umowa o pracę
 o 10% - mniej więcej (umowa o zlecenie) a 10% - 10% przeliczone
 35% w dużej części umowa o zlecenie

Przykład 4.

22.2. Porównaj umowę wskazaną w wierszu A. tabeli z tymi wskazanymi w wierszu B.

Kwestia aktu prawnego normującego umowy – ..... umowa ..... o ..... pracę ..... w umowie
 ..... o pracę ..... umowa ..... zlecenie ..... st. .... uch. 5 mo
 ..... w formie umów ..... prawnie ..... 2 ..... Normuje je ..... 4 .....
 ..... pracy .....
 Kwestia uprawnień osób podejmujących działalność zarobkową – ..... Pracy ..... umowie
 ..... o pracę ..... regulant w i osobie ..... pracy przy pracach tym

Poziom wykonania zadań, do których materiałem źródłowym były także mapy, wykazał większe niż w latach ubiegłych zróżnicowanie. Najmniejsze problemy sprawiło rozpoznanie nazwy państwa i jego numeru na mapie (oraz nazwy panującego w nim reżimu politycznego) w zadaniu 10., którego poziom wykonania znacznie przewyższył średnią rezultatów arkusza. Niższy do tej średniej był zaś poziom wykonania zadania 24., w którym zdający mieli dokonać identyfikacji państw w powiązaniu z procesem rozszerzania Unii Europejskiej. Problemy z lokalizacją państw na mapie widoczne były szczególnie w zadaniu 28. dotyczącym państw azjatyckich – odpowiedzi w pełni poprawne były rzadkie, zaś częściej zdający udzielali odpowiedzi w części poprawnych (z niepoprawnymi numerami). Bywały jednak i takie rozwiązania zadania, w których wpisywano jako odpowiedzi nazwy państw z innego kontynentu.

Niski był wynik zadania 12.2., w którym większość zdających wykazała się brakiem orientacji w geograficznym zróżnicowaniu wyników wyborczych lub niewystarczającą znajomością mapy administracyjnej Polski.

Odpowiedzi do zadania 11.2. ilustrują z kolei brak odpowiedniej wiedzy pojęciowej u zdających. Oprócz odpowiedzi wskazujących na przeciwny rodzaj mandatu poselskiego wpisywano także inne pojęcia związane ze statusem deputowanego.

Niski poziom wiedzy dotyczącej procedur sądowych oraz nazw sądów w Rzeczypospolitej Polskiej ilustrują odpowiedzi do zadania 16. Zdający na ogół rozpoznawali Sąd Najwyższy i apelację, natomiast mieli problemy w podaniu właściwych nazw sądu odwoławczego od wyroków sądów okręgowych oraz nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Zaniepokojenie budzi fakt niedostatecznej znajomości przez większość zdających nazw dokumentów międzynarodowych z dziedziny ochrony praw człowieka. W zadaniu 23. dotyczyło to Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, obecnej przecież w procesie edukacyjnym nie tylko na IV etapie edukacyjnym w zakresie rozszerzonym. Czasem zdający przytoczone z niej przepisy identyfikowali jako pochodzące z innych dokumentów, niemniej należy podkreślić często występującą swoistą synkretyzację nazwy PDPC z dokumentem z okresu rewolucji francuskiej. W ubiegłym roku zadanie dotyczące problematyki międzynarodowej ochrony praw człowieka, było jednym z najłatwiejszych zadań w arkuszu. Otwarty charakter zadania wykazał powierzchowność wiedzy zdających i był – jak się wydaje – podstawową przyczyną znacznego spadku rezultatów zadań z zakresu VI wymagania ogólnego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie podstawowym.

Odpowiedzi większości zdających do zadania 11.1. są przykładem świadczącym o tym, jak dużą trudność sprawia im operowanie wiedzą przy jednoczesnym korzystaniu z informacji zawartych w materiale źródłowym (w tym przypadku na samej mapie oraz w jej tytule). Część zdających udzielała odpowiedzi, z których wynika fakt niezrozumienia przez nich polecenia lub braku dość elementarnej wiedzy z zakresu wyborów w Polsce.

Przykład 5.

12.1. Rozstrzygnij, czy wskazane wizualizacje dotyczą wyborów do Sejmu RP. Sformułuj dwa argumenty, odwołując się do przedstawionego materiału.

Rozstrzygnięcie – TAK.

Uzasadnienie –

- głosują by do Sejmu RP trafily uciwne osoby
- Polacy chcę kontrolowec sytuacje w państwie

Przykład 6.

12.1. Rozstrzygnij, czy wskazane wizualizacje dotyczą wyborów do Sejmu RP. Sformułuj dwa argumenty, odwołując się do przedstawionego materiału.

Rozstrzygnięcie – ~~Tak~~ Nie TAK

Uzasadnienie –

- ponieważ wybory do Sejmu są proporcjonalne co widać na mapie z 2011
- jednomandatarne okręgi wyborcze lepiej odzwierciedlają zdanie obywateli w sposób proporcjonalny co jest charakterystyczne dla Sejmu

Przykład 7.

12.1. Rozstrzygnij, czy wskazane wizualizacje dotyczą wyborów do Sejmu RP. Sformułuj dwa argumenty, odwołując się do przedstawionego materiału.

Rozstrzygnięcie – Tak

Uzasadnienie –

- ~ wyborach z 2015r. PiS uzyskał 230 mandatań, czyli więcej niż PO w 2014r. O czym świadczy wizualizacja (natężenie koloru czarnego).
- Liczba okręgowych wyborczych wynosi 100.

Przykład 8.

12.1. Rozstrzygnij, czy wskazane wizualizacje dotyczą wyborów do Sejmu RP. Sformułuj dwa argumenty, odwołując się do przedstawionego materiału.

Rozstrzygnięcie – *nie...*

Uzasadnienie –

- *Al. Jednomandatowe okręgi wyborcze nie są utworzone w całej Polsce*
- *Okręgi utworzone są nierównomiernie*

2. Problem „pod lupą” (na podstawie wyników krajowych)

Istotnym elementem arkusza maturalnego z wiedzy o społeczeństwie jest zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie. Podobnie jak w latach ubiegłych zadanie to okazało się dla zdających bardzo trudne. W tym roku jednak poziom jego wykonania znacząco się obniżył – wyniósł zaledwie 10%. Także większy niż w latach ubiegłych odsetek zdających nie otrzymał za jego wykonanie punktów, na ogół nie podejmując próby jego realizacji.

Tak jak w latach poprzednich maturzyści mieli do wyboru trzy tematy, różniące się od siebie konstrukcją i odnoszące się do różnych wymagań podstawy programowej, tj.:

Temat 1. Scharakteryzuj rodzaje podatków pośrednich, dochodowych i majątkowych w Polsce.

Temat 2. Czy typ systemu partyjnego jest determinowany przez system wyborczy stosowany w elekcjach pierwszych izb parlamentu? Rozważ problem, charakteryzując oba te systemy (wyborczy i partyjny) w Polsce i państwach, których dotyczą materiały źródłowe, w XXI wieku.

Temat 3. Scharakteryzuj konflikty międzynarodowe prowadzące do dezintegracji terytorialnej państw na obszarze poradzieckim.

Tematy były zróżnicowane, zarówno pod względem wymagań szczegółowych podstawy programowej, do których się odwoływały, jak i pod względem założeń konstrukcyjnych. Tematy 2. i 3. były wyposażone w materiały źródłowe (odpowiednio tabele i mapę), jednak – inaczej niż w latach ubiegłych – nie powodowało to znacznej dysproporcji w wyborze tematów. Najliczniejszy odsetek wypracowań ocenionych wysoko dotyczył tych z zakresu tematu 2., przy czym był to także temat najrzadziej wybierany.

Prace maturzystów, którzy realizowali temat 1., odznaczały się na ogół nie tylko niepełną realizacją poszczególnych aspektów, ale często były na tyle ogólnikowe, że nie wystarczały do uznania danego aspektu za zrealizowany w ten sposób. Przytoczona poniżej praca jest właśnie przykładem takiej realizacji tematu – przykładem zawierającym także błędy merytoryczne.

Przykład 1.

"Siłowy ~~z~~ radcyce podatku pośrednie, dochodowe i majątkowe. Odprowadzają podatki, odprowadzamy od gminie ustalony procent kwoty na nasz nasz dobro państwa. Podatki pośrednie takimi są nasz bardzo duża. Podczas zakupów kupujemy potrzebne nam w życiu codziennym produkty odprowadzamy podatek. Podatki dochodowe, to te, które odprowadzane są z naszej co miesięcznej wypłaty. Mielimy nadzieję, że jest to niesprawiedliwe, że państwo zabiera nam nasze ciężko zarobione pieniądze. Jednak odprowadzają podatki dochodowe, y sobie emerytury, czyli zabezpieczają na swe lata starości. Pracuję, na swego państwa nie miałoby podstaw do wyplacania nam emerytury, skoro my nie daliśmy nic państwu, przez całe swoje życie. Podatki majątkowe ~~to~~ są ~~to~~ ściśle związane z dobrami materialnymi, które posiadamy. Obszary odprowadza podatki majątkowy od domu, mieszkania, samochodu, a nawet psi.

Część zdających realizowała jednak temat odpowiednio. Zamieszczone poniżej fragmenty wypracowań – aczkolwiek niepozbawione niewłaściwych generalizacji i drobnych usterek – stanowią przykład ocenionych jako zrealizowane w sposób pełny (podatki pośrednie) lub w sposób częściowy (podatki dochodowe) aspektów tematu 1. Niestety, ujęcie podatków majątkowych, a zatem problematyki obecnej w zagadnieniach dochodów samorządu terytorialnego charakterystycznych dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym, ograniczało się prawie zawsze do zasygnalizowania (jak w przykładzie powyżej), a rzadziej – do realizacji niepełnej.

Przykład 2.

Przechodzę teraz do charakterystyki ~~z~~ podatku pośrednich, mały rozparcie od podatku od towarów i usług, zwanego również VAT-em (ang. Value Added Tax). Jest ~~to~~ on bowiem najwęższym podatkiem w Polsce, przynosi ~~to~~ największe wpływy do budżetu. Również Unia Europejska w ramach ujednoczenia systemu podatkowego, nakazuje państwom członkowskim prowadzić takiemu podatkowi i określa jego minimalny stawkę - 15%. Takich obrotów nie ma w przypadku podatku dochodowy, co sugeruje, jak ważnym dla systemu jest on podatków. W Polsce stawka podstawowa VAT-u wynosi 23% trzeba

pozostać, że ma takie produkty jak żywność czy książki funkcjonują
 obniżone stawki podatku w wysokości 8% i 5%. Istnieje
 również stawka 0%, funkcjonująca głównie w sektorach związanych z
 transportem i turystyką. VAT w swojej naturze jest podatkiem
 doliczanym do ceny danego produktu, możemy sobie wyobrazić
 z naszego przedsiębiorstwa, czy też usługodawca, a my płacimy go za
 handlowi ~~razem~~ razem, gdy kupujemy coś w sklepie (~~sklepie PPA~~).
 Innym typem podatku pośrednich są akcyza. Te nie
 są powszechne, bowiem nie każdy produkt jest objęty akcyzą.
 Najczęściej jest ona nakładana na alkohole, tytoń, paliwa
 i samochody. Różnicę sposób jej liczenia jest inny od podatku od
 towarów i usług, bowiem krótkie transakcje, ani cena towaru nie
 mają tu znaczenia. Najczęściej akcyza jest nakładana po prostu ludzko
 np. 1,50 zł/litr paliwa. Akcyza daje również całkiem poważne
 wpływy budżetowe, i również jej minimalne stawki są regulowane
 na poziomie unijnym. Jest również bardzo poważnym
 czynnikiem wpływającym na cenę objętych nią produktów. Dobrze
 to widać na przykładzie benzyny, gdzie akcyza stanowi często ~~1~~
 kilkudziesięcioprocentową część ceny paliwa.

Przykład 3.

Innym typem podatków są podatki ~~regulacyjne~~, dochodowe. Dla osób fizycznych jest to Pit, a dla osób prawnych Cit. Podatek ten jest płacony przez wszystkie osoby, prawne i fizyczne, które w danym roku uzyskały dochód wyższy od kwoty minimalnej od podatku. W Polsce jest ona jedna z najniższych w Unii, i wynosi mniej więcej 3 tysiące złotych rocznie. Osoby fizyczne do końca kwietnia danego roku mogą skorzystać z opcji deklaracja Pit, elektronicznie lub osobiście. Wzrost Pit jest podatkiem progresywnym, posiada dwa progi - 18% i 32%. Wzrost płacenia stawką zależy od osiągniętych ~~wzrostów~~ od poprzedniej deklaracji dochodów. Cit jest podatkiem dochodowym ~~dla~~ płaconym przez osoby prawne czyli nie dyktatorzy, a spółki, przedsiębiorstwa itd. Stawka podatku wynosi 19% ale nowe przepisy wprowadziły specjalną obniżoną stawkę dla małych firm i drobnych przedsiębiorców.

Czasem prace zdających świadczyły o braku pełnego zrozumieniu tematu, a w ich realizacji skupiano się na ferowaniu ocen niepopartych wystarczającą argumentacją z zakresu wiedzy przedmiotowej.

Przykład 4.

Podatek progresywny inaczej zwanym podatkiem dochodowym, jak sama nazwa jest podatkiem z czego wypłacanych pieniędzy dyktatora. Rząd karze urzędnika pracującego czternięka 18% podatkiem do ok 80 tysięcy złotych zarobionych w ciągu roku, lub 32% podatkiem powyżej zarobionych 80 tysięcy złotych. Niektórzy ludzie są bardziej ambitni, chcą mieć w życiu więcej, żeby up. lepiej wychować swoje potomstwa, dla tego starają się o ~~lepszą~~ lepiej płatną pracę, lub pracę w kilku miejscach naraz. Uważam że podatek Pit ~~Pit~~ powinien być całkowicie zniesiony.

Akcya jest obłożona na towary luksusowe, czyli tyton, benzyna, samochody itd. Jest kolejnym bezsensownym podatkiem, który jest zdecydowanie za wysoki na czym cierpią konsumenci. Przez problem wysokiej akcyzy słyszymy w mediach o nielegalnych transportach papierosów czy też mafiach paliwowych. Uważam, że ten podatek należy obniżyć do minimum.

Temat 2. był najczęściej wybierany przez dobrze przygotowanych do egzaminu maturzystów, o znacznej wiedzy. Autorzy najlepszych prac konstruowali swoje wypowiedzi, analizując systemy wyborcze i partyjne trzech wskazanych w temacie państw. Zdający starali się rozważyć postawiony w temacie problem, choć w pracach dobrych i przeciętnych zdecydowanie częściej formowali argumenty za determinującą rolą systemu partyjnego, rzadko zauważając – na przykład – zmiany w systemie partyjnym wynikające z zamieszczonych rezultatów wyborów.

Charakteryzując system wyborczy w Polsce, często opisywano jego zasady oraz specyfikę podziału mandatów, wskazując i na system d'Hondta, i na próg wyborczy. Analizując system partyjny w naszym państwie, wskazywano na wielopartyjność i zauważano efekt ostatnich wyborów w postaci samodzielnych rządów jednego komitetu wyborczego. Oto przykład takiej realizacji, zawierający drobne usterki.

Przykład 5.

W art. 115 ust. 1 i 2 Konstytucji RP i w art. 115 ust. 1 i 2 Konstytucji RP wywołany do pierwszego z tych art. są pięcioparamiotkowe: równe, powszechne, proporcjonalne, bezpośrednie i przeprowadzone w głosowaniu tajnym. Dla kształtu parlamentu kluczową rolę ma zasada proporcjonalności, systema wyborczego zgodnie z którą, po przeprowadzeniu w pierwszym i drugim wielomandatowych okręgach wyborczych i ustaleni, które

partie komitety wyborcze spełniają
 funkcję prog. wyborczy (w Polsce
 wynosi on 5% dla partii politycznych
 oraz 8% dla koalicji partii politycznych)
 metoda d'Hondta rozdziela się
 mandaty; proporcjonalnie do liczby
 uzyskanych głosów. System wyborczy
 oparty o zasady proporcjonalności
 jest bardzo korzystny dla mniejszych
 grupowań, sprzyja powstawaniu
 systemu wielopartyjnego, w którym
 parlament jest stanami zasadnicze
 odzwierciedlenie społeczeństwa.

W Parlamencie w Sejmie RP funkcjonuje
 zatem kilka b.oli kilkanaście
 partii i koalicji partii politycznych.

Takie
 rozdzielenie parlamentu z jednej strony
 gwarantuje miarę jego reprezentatywności,
 stanowiąc emanację ^{dotychczas} woli suwerena,
 z drugiej jednak może prowadzić do
 niestabilności. System po Historia III Rzeczypospolitej
 rozkładu w przypadku istnienia rządów
 mniejszościowych, obywateli edukujących się drugim
 rozważaniem, niemożnością stabilnego sprawowania
 pełni i stabilnej władzy. W systemie wielopartyjnym
 niemal zawsze konieczne jest staję się tworzenie
 koalicji, porozumień między partiami. Do
 spec. wyjątków zaliczyć można rządzący obecnie klub
 klub Prawa i Sprawiedliwości, który ^{posiada} większość.

Pisząc o systemie wyborczym i partyjnym w Wielkiej Brytanii, na ogół właściwie klasyfikowano je
 jako – odpowiednio – większościowy i dwupartyjny. Niemniej tylko w najlepszych pracach
 zauważano rysy na wskazanym modelu systemu partyjnego – w postaci koalicyjnego gabinetu po

wyborach 2010 roku. Również tylko w tego typu pracach różnicowano wyniki partii trzecich, wskazując na nadreprezentację Szkockiej Partii Narodowej i niedoreprezentację partii ogólnobrytyjskich. W zaprezentowanym poniżej fragmencie zdający wskazał wszystkie te kwestie, właściwie odwołując się do materiału źródłowego.

Przykład 6.

W Wielkiej Brytanii członkowie Izby Gmin wybierani są w jednomandatowych okręgach wyborczych, czyli występuje tutaj systema większościowa. Poprowadziło to do utworzenia systemu dwupartyjnego, gdzie partiami dominującymi są Partia Konserwatywna oraz Partia Pracy. W wyborach w 2010 r. miała miejsce wyjątkowa sytuacja, że żadna z dwóch partii nie uzyskała względnej większości i trzeba było utworzyć koalicję (Partia Konserwatywna + Liberali Demokraci). Jednak już w ~~koalicyjnych~~ kolejnych wyborach sytuacja wróciła do normy, gdyż konserwatyści uzyskali samodzielną większość. Obecny system powoduje, że w niektórych wyborach do uzyskania samodzielnej większości partii potrzebowałyby załedwie ok. 35-37% głosów. Dlatego nastąpiła jest to powód ~~polaryzacji i w pewien sposób zaobserwowana~~ angażującej sceny politycznej, gdyż z mniejszymi partiami bardzo często przychodzi wyodrębniane pojedynczych okręgów. Przykładem takiej partii jest Partia Niepodległości Zjednoczonego Królestwa, która mimo że zdobyła ok. 12,6% głosów w skali kraju, wygrała załedwie jeden okręg, przez co zdobyła tylko 1 mandat. Niekomfort w odwrotnej sytuacji znalazły się Szkocka Partia Narodowa, która stała się w pewnym sensie beneficjentem tego systemu, gdyż na skutek dużego poparcia w niektórych regionach kraju, przy ogólnym wyniku 4,7% w skali kraju uzyskała aż 56 mandatów. Można stwierdzić, że

system ten nie oddaje w pełni paparcia partii
 w społeczeństwie, gdyż nawet imykanie
 ponad 10% w skali kraju nie gwarantuje zdobycia
 mandatów. Na Jpa 90W-ach kandydaci najmękze
 wkie, a mniejsze sporo tracą.

Kwestie dotyczące systemu niemieckiego były w stosunku do poprzednich znacznie częściej upraszczane. I tak, większość zdających sygnowała system wyborczy jako mieszany, nie zauważając, że drugi głos oddawany w wyborach większościowych w jednomandatowych okręgach wyborczych jest faktycznie personalizacją aktu wyborczego, a mandaty tak zdobyte odliczane są od tych, które przypadają partiom według proporcjonalnej części wyborów. Tylko w lepszych pracach zauważano dynamikę systemu partyjnego w RFN. Najczęściej popełniany błąd w tym aspekcie w pracach słabszych dotyczył klasyfikowania tego systemu jako dwupółpartyjnego, abstrahując od jego zmian z ostatniego ćwierćwiecza, widocznych przecież poprzez przywołane w materiale źródłowym wyniki wyborów do Bundestagu. Ukazuje to przytoczony fragment wypracowania.

Przykład 7.

Ostatnim przykładem są Niemcy. U KPII
 wymiępnje tzw. system mieszany w wyborach do
 Bundestagu. Powstał on nie tym, że obywateli
 może do oddania dwa głosy. Jeden z na liście
 kandydatów w wyborach większościowych, a jeden
 na liście partii w systemie proporcjonalnym.
 W odniesieniu do poprzednich przykładów by
 się może, że w Niemczech powinien istnieć system
 pośredni między systemem wielopartyjnym a
 dwupartyjnym. Ode tak, istnieje tabela pokazująca
 że do 1949 roku istniał system w obszarach
 niemieckich od 1949 roku w obszarach niemieckich

...DO PIĘCIU MIERZENI, JEDNAK DWÓCH NICH ZENIT
...ZDOBYSZYJE ZACIĄG PRZECHODZI NIEO EFIZJ, NIE MOŻE
...JEDNAK SAMODZIELNIE ZPACIĆ I MUDRO ŚMIEĆ SOBIE
...KORUJĄCIE Z PARTII MNIEJSZYCH. TAKI SYSTEM POLITYCZNY
...JEST SYSTEMEM DWU-1-PÓŁ PROPORCJONALNYM I JEST KTOŚ
...FORMĄ PRZEJĄCIĄ MIĘDZY WIELO-1-E DWUPROPORCJONALNĄ.

System Utworzenie systemu większościowego sprzeczne z
...WYKONANIE SIĘ DWIE PARTIE, KILKIE MAJE EFIZJĄ I NIEJEDNĄ.
...ZASTOSOWANIE PRINCYPIALNIE ORYGINALNEJ PRÓBY PRÓBY
...MNIEMAJĄC JEDNAK SIĘ NIE DO KTOŚ SAMODZIELNĄ I
...ZMUSZĄ DO SIEMU KORUJĄCIE Z MNIEJSZYCH PARTII,
...KTÓRE WSTĄPI DO BUNDESTAGU.

Poziom realizacji wypracowania na temat 2. był zróżnicowany. Poza powyższymi pracami można wskazać też takie, których treść świadczyła o braku zrozumienia tematu i odpowiedniej do jego napisania wiedzy, także pojęciowej. Podobnie negatywnie oceniano prace, w których zdający przepisali – nie odnosząc się do istoty tematu – informacje z materiałów źródłowych. Pierwszy typ pracy zaprezentowano w całości, zaś drugi – ilustruje fragment kolejnego wypracowania.

Przykład 8.

W Polsce wyróżniamy dwa systemy: partyjny i wyborczy. Systemy te są ważne dla podjęcia ważnych decyzji. Systemy wyborcze rozdzielamy przez sposób na czas ich realizacji. System kartowy nastawia się na niewielką liczbę kandydatów. Natomiast systemy komitowe z kandydatami wielką liczbą obywateli. Systemy ^{partyjne} mogą być lewicowe, prawicowe, centrowe. Systemy lewicowe opierają się na utrzymaniu tradycyjnych i religijnych rozwiązań. Natomiast prawicowe gotowe są na przyjęcie nowoczesnych ~~tych~~ kwestii takich jak aborcja czy eutanazja. Systemy centrowe opierają się częściowo na ~~part~~ partii lewicowej i prawicowej. Systemy wyborcze dzielimy na ~~na~~ ich sposób, wielkość. W Polsce typ systemu partyjnego jest w Niemczech typ systemu determinowany przez system wyborczy. W Niemczech typ systemu również jest determinowany przez system wyborczy. Każde państwo & na poziomie lokalnym ma więcej mandatów. W Niemczech demokratycznie w roku 2015 uzyskało 41,5% głosów czyli 311 mandatów. Partia chryścijańska jako największą partię. W Wielkiej Brytanii nie można jednoznacznie stwierdzić czy system wyborczy

determinuje system partyjny, ponieważ ilość mandatów na poziomie lokalnym jest nieproporcjonalna. Zdane się, że tak jest w przypadku Liberalnych Demokratów, że na poziomie lokalnym liczba mandatów spada, co oznacza, że system partyjny nie determinuje efektów partyjnych.

Przykład 9.

W państwie Bundestag występuje wiele partii, tymi, które uzyskały największą liczbę głosów były partia Unia Chryścijańska - Demokratyczna, Unia Chryścijańska - Społeczna, Socjaldemokracja Niemiec, Partia Demokratyczna, Socjalizm, Partia Zielona, Zieloni, Wolna Partia Demokratyczna. Wyniki zdobywały się do pierwszej izby parlamentu. W zależności od systemu wyborczego. Zgodnie z systemem wyborczym kolejno wymienione partie otrzymywały liczbę procentową mandatów. Ogółem liczba mandatów w latach 2002, 2005, 2009, 2013 wynosiła kolejno 603, 614, 622, 631.

Temat 3. wymagał od zdających scharakteryzowania konfliktów prowadzących do dezintegracji terytorialnej państw na obszarze poradzieckim. Towarzyszyła mu mapa Kaukazu wskazująca na organizmy separatystyczne stworzone na terytorium Azerbejdżanu i Gruzji. Mapa ta powodowała, że w większości prac przynajmniej sygnalizowano wskazane kwestie. Tylko w nielicznych realizacjach tego tematu wskazywano na dezintegrację terytorialną Mołdawii wraz z zamrożonym konfliktem nadniestrzańskim.

Fakt, że mapa obejmowała także część obszaru rosyjskiego Kaukazu Północnego, w tym i Czeczenię, był – jak się wydaje – jednym z powodów, dla których zdający opisywali konflikt rosyjsko-czeczeński – takie treści klasyfikowane były jako dokonanie niewłaściwej selekcji informacji. Z kolei w części prac wykraczano poza terytorium poradzieckie. Błędy te ilustrują fragmenty wypracowania, którego treść świadczy o tym, że zdający nie zrozumiał tematu i nie wykazał się nawet minimalnym poziomem wiedzy (nie tylko w aspekcie geograficznym). Czasami z kolei zdający – nie mając wystarczającej wiedzy w zakresie tematu wypracowania – świadomie pisali „na zasadzie analogii” o innych konfliktach.

Przykład 10.

Wiele konfliktów wyplątuje się na terenie. Tuż w państwach pomniejszych. Inaczej ma także ten kraj, tu państwo kłamskie, które odpowiada na każdy terroryzm. W tych państwach wyplątuje się konflikty lub wojny domowe, dlatego ludzie boją się o swoje własne życie, boją się, nawet innym ludzi. Każde państwo chciałoby mieć jak najlepsze życie i dany obszar dla swoich potrzeb, po upadku ZSRR państwa zaczęły działać samodzielnie.

Same II wojna światowa i pierwsze podzielenie się państw prowadziły do deintegracji terytorialnej. Ludzie walczyli o własne życie, o życie najbliższych, nie chcieli wojny i obcych ludzi na terytorium które zdobyli. Niektóre kraje Afryki nie bardzo dobre pod względem terytorialnym, jednak ludzie boją się, tym przyczyną powstawać mogą być wojny w wojny, boją się wojny, międzynarodowego traktowania. Można powiedzieć że do wojny Arabickiej (2010-2015) - konflikty słowne w krajach arabskich. Przez wielki wyprawy wojny i powstanie, ludzie zmieniła swoje miejsce zamieszkania, państwa utraciły swoje terytorium i to było najważniejsze. Ludzie nie śmiemy się do integracji z innymi pał w dot. są wojny.

Przykład 11.

Oprócz tych państw, chęć też wspomnieć o Kosowie i Czarnogórze, które uzyskały niepodległość. ~~W~~ kolejno w latach 2006 i 2008, choć kraje te formalnie nie brały udziału, w wojnie to były w nie pośrednio zaangażowane. W latach '90 i na początku dwudziestych ujęliśmy bowiem prądnie obline ~~W~~ wojna bałkańskiego - różnorodności Bałkanów. Tak zatem i w tym ~~W~~ wypadku rozpad ZSRR miał wpływ na powstanie tendencji narodowo-wyzwoleńczych, choć jak wspomnieliśmy nie bezpośrednio.

Narracja w części prac z tematu 3. bywała przepełniona błędami rzeczowymi i nie obejmowała znacznej części tematyki dotyczącej danego konfliktu. Miały miejsce też sytuacje, w których zdający – nie mając odpowiedniej wiedzy – wyłącznie sygnalizowali dany aspekt. Poniżej zaprezentowano przykład fragmentów wypracowania, w którym zastosowano obie te strategie.

Przykład 12.

...Kolejnym państwem, które chciało uzyskać niepodległość od Rosji...
 była Gruzja. W 2004 roku prezydentem został wybrany Michaił Saakašwili.
 Chciał, aby Gruzja została członkiem Unii Europejskiej. Bardzo busli-
 wie zaszcagowała na to Rosja, od której Gruzja uzyskała niepodległość...
 już wcześniej. Zwoleńnikiem wejścia Gruzji do UE był ówczesny...
 prezydent Polski – Lech Kaczyński. Udał się on na spotkanie z Saakašwilim.
 W międzyczasie na teren Gruzji wkroczyły wojska rosyjskie. Dyploma...
 Spotkanie prezydentów obu państw miało więc miejsce podczas regu-
 larniej wojny. Mimo tego, że Lech Kaczyński wiedział o niebezpieczeń-
 stwie, zdecydował udać się do Gruzji. Omal nie przepadł tego zyciem.
 Decenie przez wielu Gruziniów jest bardzo szanowany za to, że ujął
 się za członkostwem ich państwa w Unii Europejskiej. Michaił Saakaš-
 wili nie został wybrany na drugą kadencję. Zrezygnował ze swych...
 swych planów, aby jego państwo zostało członkiem UE. Po krótko...
 po tych wydarzeniach wojska rosyjskie opanowały terytorium Gruzji...
 „Punktem zapalnym” po rozpadzie ZSRR był również Górski Karabach.
 Konflikt o niego miał (i decenie też ma) miejsce pomiędzy Azerbejdżanem i...
 Azerbejdżanem. Górski Karabach nie jest uznany przez Organizację Naro-
 dów Zjednoczonych i prawdopodobnie nigdy nie będzie. Spor pomiędzy...
 Ombianami i obywatelami Azerbejdżanu toczy się nadal.

Tylko nieliczne prace zawierały charakterystykę dezintegracji terytorialnej wszystkich czterech państw (Azerbejdżanu, Gruzji, Mołdawii i Ukrainy) oraz prowadzących do niej konfliktów, w tym ich przyczyn. Należy podkreślić, że relatywnie najlepiej charakteryzowano konflikty chronologicznie najbliższe oraz przyczyny konfliktów. W tym drugim przypadku wskazywano na granice republikańskie w ZSRR, różnorodność etniczną podmiotów w ich ramach. Identyfikowano także wzrost znaczenia tożsamości etnicznej i separatyzmy. Zdający – nie tylko w dobrych pracach – wskazywali także na politykę mającą na celu odbudowę znaczenia Rosji, w tym działania Moskwy będące odpowiedzią na prozachodnie zwroty w polityce danego państwa. Zamieszczone poniżej wypracowanie stanowi przykład nielicznych realizacji tematu 3., ocenionych na minimum 10 punktów.

Przykład 13.

Po upadku Związku Radzieckiego w roku 1991 wiele narodów, tworzących do tej pory republikę Związku, odzyskało niepodległość. Były to nie tylko państwa, które istniały wcześniej, ale zostały zaniedbane przez ZSRR, tak jak republiki nadbałtyckie, tj. Litwa, Łotwa i Estonia, ale także kraje, których przebudzenie narodowe odbywało się w całości podczas ~~by~~ przetrwania cesarstwa Imperium Rosyjskiego czy ZSRR. Niestety, obywateli poradzieckich, przez których również należały państwa, które ~~odpowiednie~~ powstały po rozpadzie ZSRR, tworzą w znacznej większości kraje utworzone na bazie i w granicach byłych republik radzieckich, których terytoria nie zawsze pokrywają się z podziałami etnicznymi przebiegającymi na danym obszarze. Z tego powodu z czasem mniejszości porzucające w granicach nowo powstałych państw, dążą do ~~odwołania~~ utworzenia własnych państw lub przyznania im autonomii, bądź też odwołania ~~zajmowanego~~ zamieszkiwanego przez nie terytorium i przyłączenia go do państwa, w którym ich nadeł stanowi większość.

Konflikty prowadzące do dezintegracji terytorialnej państw na obszarze poradzieckim patnie świadczy na to, które ~~z nich~~ powstały niejako „samoistnie” oraz na te, które były podporządkowane przez samą Federację Rosyjską, która dąży do ~~osiągnięcia~~ przywrócenia swojej pozycji mocarstwowej i dominacji w regionie.

stanęła się destabilizował państwa mogąc opuścić jej stały wpływ.

nie Chronologicznie pierwszym konfliktem, o tym charakterze był odwołanie od Mołdawii niewielekrego Nadmieszcza, w którym stajonują rosyjskie wojska, przez co ten nieznamy na umenie międzynarodowej kraj ~~przestaje~~ ~~przez~~ kontrolę region przostaje poza kontrolę rządu mołdawskiego. Mowi się, że ten krok, paragonowy jesze na ~~przełomie~~ lat 90 w pierwszej połowie lat 90, miał zdestabilizować państwo Mołdawskie tak, aby nie przystąpiło ono do Unii Europejskiej, ani nie pójczyło się ponownie z Rumunią, jako że historyczna Besarabia, razem z SSR odebrała Rumuni pod czas II woj., była jej częścią. Istotnym konfliktem nadmieszczańskim skutkiem odwołania Mołdawę od Europy, czyniąc ją przy okazji jednym z najuboższych państw kontynentu.

Federacja Rosyjska, wobec zdecydowanego karcu euroatlantyckiego - jak i dawa Gruzja po rewolucji róż, wspierała dążenia niepodległościowe ludów kaukaskich narodów osetyńskiego i abchaskiego. Obydwa te państwa przostawały przez dłuższy czas poza faktyczną kontrolę rządu gruzińskiego. W roku 2008 prezydent Saakaszwili spróbował ~~z~~ przywrócić kontrolę ~~kontrolę~~ nad tamtejszą władzą, wysyłając do Osetrii i Abchazji wojska oddzielny wojskowe. Reakcja FR była natychmiastowa, armia rosyjska, pod hasłami obrony praw mniejszości, Abchazji i Osetrii z których części zamieszkuje

też też są Federacje (Ossetia Północna na mapie),
niezależna Gruzja, sąsiaduje ~~pod~~ pod Tbilisi.
W wyniku interwencji utworono Abchazję i Ossetię Północną,
de facto państwa satelickie FR, ~~które~~ ^{które} tymczasem de iure
jako okupowane gruzjińskie ~~to~~ pozostały w rękach
pod dyktando Rosji. Ossetia Pół. i Abchazja są
umawiane na niepodległe państwa jedynie przez kilka
partii ugrupowań politycznych z FR.
Destabilizacja Gruzji poprzez rozognienie konfliktu
etnicznego skutkiem było zbliżenie tego
państwa do struktur integracji europejskiej
czy do NATO.

Ukraina przez długie lata przedstawiała państwem
neutralnym - jej niepodległość gwarantowana była
przez Rosję i Stany Zjednoczone, po tym jak została
oskarżona o broń jądrową pozostała na jej terytorium,
a władze, zdaniowane przez oligarchów,
nie podejmowały działań na idejowym
dostawianiu umierających do ~~przez~~ ^{przez} ~~rozciągania~~ ^{rozciągania} integracji
europejskiej. Przedstawiało to w interesach
specie określonymi społeczeństwa, wyrażonymi
po raz pierwszy zdecydowanie w 2004 roku
podczas pomarańczowej rewolucji. ~~Do~~ ^{Do} ~~państwa~~ ^{państwa} ~~główny~~ ^{główny}
sukces i fali entuzjazmu wkrótce prezydenta Jurijem
Kucymyucem ponownie wygrał ~~bardzo~~ ^{bardzo} ~~przewidywalny~~ ^{przewidywalny}
kandydat - Wiktor Janukowycz, który ~~razem~~ ^{razem}
natychmiast ogłosił Ukrainę, nie podpisując umowy
stowarzyszeniowej z UE. Na fali niezadowolenia,

W wyniku tzw. Euro-majdanu w Kijowie, Rosji odsumiemy od wstąpienia i musiona do ucieczki do FR. Reakcja Rosji, która do tej pory uznawała Ukrainę za swoją sferę wpływów, zareagowała niezadowolonym na presumując się tego państwa w kierunku euroatlantyckim. Na półwyspie krymskim, w Sewastopolu, Rosja dokonała bazy morskiej dla swojej Floty Czarnomorskiej. Powołał się na obronę praw Rosjan, którzy stanowią istotny procent mieszkańców Krymu, Rosja odebrała terytorium półwyspu i przyłączyła je do siebie do swojego państwa, na podstawie potępionego przez większość społeczeństwa międzynarodowego plebiscytu, odbywającego się de facto pod łafami korbów.

Obszary Ukrainy wschodniej (części) są zamieszkiwane przez Rosjan, którzy nie mieliby prawa w niektórych regionach stanowić większość mieszkańców. Wykorzystując ten fakt, FR zorganizowała powstanie separatystycznej Donieckiej Republiki ludowej, wypracowała tamtejszym Rosjan w broń i przerzuciła tam „złotokopiecy” - Rosyjolud, z którego obecna Rosja się nie przyznała. Od 2014 roku w Donbasie toczą się krwawe działania zbrojne pomiędzy separatystami a armią ukraińską, plebiscyt odbył się zbrojnie terytorium. Wobec trwania „ATO”, jak nazywa Ukrainę wojnę w Donbasie, porozumienie podpisane przez Ukrainę, umowy stowarzyszenia z UE, umożliwiający jej do wstąpienia w przedwyborczy

perspektywę jej przystąpienie pełne członkostwa w UE.
 Kraj pogryzł się również w ekonomicznej reformie.
 Dostał jednak do zmiany mentalności samego Ukraińców,
 których toścamów nawiąza cywilizacyjną się
 w wyniku konfrontacji z Kremlem. Rozdi to jednak obawy
 o rozwój postaw nacjonalistycznych (popularny ugrupowanie
 „Prawy Sektor”)

Samotnie powstałym konfliktem jest konflikt
 o Górski Karabach, zamieszkała przez Ormian ~~de~~ enclave
 na terytorium Azerbejdżanu. Obszar Kaukazu; w którym za sprawą
 geograficznych warunków dosta powstało wiele odseparowanych grup
 etnicznych i narodów, sprzyja powstawaniu napięć o tym charakterze.
 Silna Federacja Rosyjska spacyfikowała dotychczas niepokojące Gruzów;
 się zaprowadziła w muzułmańskiej podległej prowincji, ale musiała
 utworzyć republikę autonomiczną i zainwestować w nią ogromne
 pieniądze aby usmierzył konflikt choć trochę (zobacz mapa).
~~Wzrost Podziału terytorialne~~ na Granice Azerbejdżanu i Armenii,
 niepokojące się z etnicznych granicami zamieszkiwanymi ludności
 narodowości Azerbejdżanu; Ormian stali się przegranych konfliktu –
 w wyniku działań zbrojnych odwrócił się od Azerbejdżanu region
 Górskiego Karabachu, faktycznie przodki tera pod władzą Armenii
 (zob. mapa). Osta tego konfliktu jest nie tylko przynależność
 narodowa, ale również, jak w przypadku Gruzów, identyfikacja
 religijna (Ormianie są chrześcijanami, a Azorowie muzułmanami).

Podsumowując nie konflikty prowadzące do dezintegracji
 terytorialnej na obszarze państwowym nakładają się swoje
 przyczyny – państwa od szóstki sytuację podległych
 granic państwowych, które nie nie odzwierciedlały etnicznych

podziałów, poprzez dążenie narodów do samostanowienia i konflikty na tle religijnym aż po celowe działania lokalnego mocarstwa Rosji, która w celu realizacji swoich interesów politycznych częściej powoduje czy podsyca konflikty, starając się utrzymać państwa regionu w swojej sferze wpływów, a jednocześnie, pod fasadą niepodległości państw de facto realizując alternatywny program inkubanta zmian w składowy skład dawny Etkmy i dotychczas, które samoszkupie linia mniejszości rosyjskiej. Państwa te są już jedną częścią europejskiego systemu bezpieczeństwa jak się drożuje i państwa obramie postach technologicznego przekształce poza tym systemem nie mogą użyć na stabilizację.

3. Wnioski i rekomendacje

W bieżącym roku szkolnym egzamin z wiedzy o społeczeństwie w nowej formule zdawało nieco ponad 25 tysięcy maturzystów, głównie absolwentów liceów ogólnokształcących. Wszyscy absolwenci, przystępując do egzaminu z WOS, musieli rozwiązywać arkusz na poziomie rozszerzonym, niezależnie od tego, w jakim wymiarze byli nauczani tego przedmiotu w szkole. Wiedza o społeczeństwie to przedmiot interdyscyplinarny, a różnorodność treści (socjologia, politologia, prawo, stosunki międzynarodowe, ekonomia) powoduje, że staje się on szczególnie trudny do opanowania. Treść rozwiązań zadań wskazuje, że znaczna część maturzystów opanowała jedynie wiedzę z wybranych dziedzin. Analiza prac tegorocznych maturzystów wykazała także duże zróżnicowanie poziomu wiedzy i umiejętności sprawdzanych na egzaminie.

Najbardziej na tegorocznym egzaminie wypadły zadania, w których maturzyści powinni wykazać się znajomością właściwej terminologii. Dotyczyło to pojęć z zakresu różnych dziedzin: polityki, prawa, stosunków międzynarodowych, a szczególnie – ekonomii. W przygotowaniu do egzaminu należy zwrócić uwagę na rozwijanie i poszerzanie bazy pojęciowej oraz posługiwanie się odpowiednimi terminami w różnych sytuacjach. Bez tej podstawy bowiem niemożliwe jest prawidłowe odczytanie treści tekstów źródłowych i zrozumienie sensu innych materiałów. Dlatego pierwszym krokiem przygotowującym do egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie powinno być usystematyzowanie i utrwalenie wiedzy przedmiotowej.

Jednym z najtrudniejszych zadań na egzaminie było wypracowanie. Wielu maturzystów miało trudności ze zrozumieniem tematu oraz jego właściwą realizacją. Znaczący i wyższy niż w roku ubiegłym był odsetek wypracowań, za które nie przyznano punktów, przy czym wzrósł także odsetek prac z wypracowaniami niepodjętymi. Z kolei w tych podjętych często niewłaściwie rozumiano polecenie lub braki w wiedzy pojęciowej uniemożliwiały poprawne jego napisanie. Często także pomijano w treści pracy istotne elementy, zamieszczano obszernie fragmenty niezwiązane z tematem lub ferowano oceny bez odpowiedniego ich uzasadnienia materiałem faktograficznym. Niezbędnym elementem przygotowania do egzaminu jest zatem konieczność ćwiczenia tworzenia dłuższej wypowiedzi pisemnej.

Egzamin z wiedzy o społeczeństwie sprawdza umiejętność wykorzystania różnych źródeł wiedzy. Bardzo trudne okazały się zadania wymagające połączenia wiedzy z informacjami zawartymi w tekstach źródłowych. Egzamin wykazał, że dużą trudność sprawia maturzystom odczytanie

informacji zamieszczonych na mapie. Przygotowanie do egzaminu powinno uwzględniać także doskonalenie powyższych umiejętności.

Rezultaty egzaminu kolejny raz przeczą opinii, że można uzyskać wysoki wynik z wiedzy o społeczeństwie, posiadając jedynie orientację w bieżących wydarzeniach społeczno-politycznych – bez należytej wiedzy z różnych poziomów nauczania przedmiotu, także charakterystycznego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym.